ZUBTURUM O‘SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATI

Ismoilov Ibroxim Xakimjon o‘g‘li[1]., Roziqova Odina Dilshodbek qizi[2]
Andijon davlat universiteti o‘qituvchisi[1]
ibroximismoilov05@gmail.com
Andijon davlat universiteti talabasi[2]
odinaroziqova3005@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.15596037

Anotatsiya: Mazkur tezisda zubturum (Plantago major) o‘simligining biologik xususiyatlari, ekologik sharoitlarga moslashuvi va ayniqsa uning dorivorlik ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Zubturumning bargi, urug‘i va ildizi tarkibidagi faol moddalar asosida yaralarni bitkazuvchi, yallig‘lanishga qarshi va mikrobga qarshi ta’siri isbotlangan. Ushbu o‘simlik xalq tabobatida ham, zamonaviy farmakologiyada ham keng qo‘llaniladi. Tezisda zubturumning kimyoviy tarkibi, shifobaxsh xususiyatlari va uni dorivor preparatlar tayyorlashdagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Zubturum, dorivor o‘simliklar, Plantago major, faol modda, shifobaxsh xususiyat, farmakologiya.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ биологических особенностей растения подорожник (*Plantago major*), его адаптации к экологическим условиям, а также целебных свойств. Доказано, что листья, семена и корни подорожник содержат активные вещества, обладающие заживляющим, противовоспалительным и антимикробным действием. Это растение широко используется как в народной медицине, так и в современной фармакологии. В статье рассматривается химический состав подорожник, его лечебные свойства и значение в производстве лекарственных препаратов.

Ключевые слова: Подорожник, лекарственные растения, Plantago major, активные вещества, целебные свойства, фармакология.

Abstract: This paper provides a scientific analysis of the biological features of the plantain plant (Plantago major), its ecological adaptability, and particularly its medicinal properties. The leaves, seeds, and roots of plantain contain active compounds with proven wound-healing, anti-inflammatory, and antimicrobial effects. The plant is widely used both in traditional medicine and modern pharmacology. The article discusses the chemical composition of plantain, its therapeutic properties, and its importance in the preparation of medicinal products.

Keywords: Plantain, medicinal plants, Plantago major, active compounds, therapeutic properties, pharmacology.

Tabiat inson salomatligini saqlash va mustahkamlashda muhim manba hisoblanadi. Ayniqsa, dorivor o‘simliklar qadimdan tabobatda keng qo‘llanilgan bo‘lib, ular orasida zubturum (Plantago major) o‘simligi alohida o‘rin egallaydi. Zubturumning bargi, urug‘i va ildizi shifobaxsh xususiyatlarga ega bo‘lib, xalq tabobatida asrlar davomida turli kasalliklarni davolashda qo‘llanib kelinmoqda. Bugungi kunda ham bu o‘simlik farmatsevtika sanoatida e’tiborga tushib, zamonaviy dori vositalari tarkibiga kiritilmoqda [1]. Ushbu ishda zubturum o‘simligining biologik xususiyatlari, tarkibiy qismlari va dorivorlik ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Zubturum — Plantaginaceae oilasiga mansub ko‘p yillik o‘simlik bo‘lib, asosan mo‘’tadil iqlimli hududlarda keng tarqalgan. Uning balandligi 10–50 sm gacha yetadi, barglari yirik, tuxumsimon shaklda bo‘lib, yerga yastanib o‘sadi [3]. Gullari mayda, boshoqsimon to‘pgullarda joylashgan.

Zubturumning dorivorlik xususiyatlari asosan uning bargi, urug‘i va ildizidagi bioaktiv moddalar — flavonoidlar, saponinlar, taninlar, polisaxaridlar, A, C va K vitaminlari, shuningdek, antibakterial fermentlar bilan bog‘liq. Ushbu moddalar yallig‘lanishga qarshi, mikrobga qarshi, og‘riq qoldiruvchi, qon to‘xtatuvchi va yaralarni bitkazuvchi xususiyatlarga ega [2].

Xalq tabobatida zubturumdan quyidagi hollarda foydalaniladi:

1. Ochilmagan yaralar va kuyishlar uchun kompress sifatida;

2. Yo‘tal, bronxit, shamollashda damlama ko‘rinishida;
3. Oshqozon-ichak kasalliklarida me’da faoliyatini yaxshilovchi vosita sifatida.

Farmatsevtika sanoatida esa zubturum asosida sirop, damlama, maz va tabletkalar ishlab chiqarilmoqda [4]. Shu bilan birga, u biologik faol qo‘shimcha (BFQ) sifatida ham keng qo‘llaniladi.

Zubturum o‘simligi ekologik jihatdan ham juda chidamli bo‘lib, turli tuproq sharoitlarida o‘sishga moslashgan. Ayniqsa, u tuproqdagi og‘ir metallarni o‘zlashtirib, bioremediatsiya (tabiiy tozalash) jarayonlarida foydali bo‘lishi mumkin. Shuningdek, zubturum changga, pestitsidlarga va atrof-muhitdagi zararlovchi omillarga nisbatan yuqori darajada qarshilik ko‘rsatadi, bu esa uni ekologik toza hududlar bilan bir qatorda sanoat zonalarida ham o‘stirish imkonini beradi.

Tibbiyotda ushbu o‘simlikdan yaratilgan preparatlar ayniqsa pediatriya, dermatologiya va gastroenterologiya sohalarida qo‘llanilmoqda. Misol uchun, bolalarda bo‘ladigan yengil nafas yo‘llari yallig‘lanishlari va yo‘talga qarshi zubturum siropi samarali hisoblanadi [5]. Zubturum urug‘i esa hozirgi kunda parhezda qo‘llanilib, ovqat hazm qilishni yaxshilovchi tabiiy vosita sifatida tan olinmoqda.

Zubturumning xalq tabobatidagi qadimiy qo‘llanilishi ilmiy tadqiqotlar bilan tasdiqlanib, bugungi kunda biologik faol moddalarning laboratoriya sharoitida aniqlanishi va dorilar shaklida ishlab chiqilishi orqali tibbiyotda yangi imkoniyatlar ochmoqda. Shu bois ushbu o‘simlikni chuqur o‘rganish, ilmiy asosda tadqiq etish va undan samarali foydalanish istiqbollari juda keng.

Xulosa qilib shuni aytamanki Zubturum (Plantago major) o‘simligi o‘zining boy kimyoviy tarkibi va keng dorivorlik xususiyatlari bilan qadimdan xalq tabobatida muhim o‘rin egallab kelmoqda. Ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, ushbu o‘simlik tarkibidagi bioaktiv moddalar turli kasalliklarni davolashda samarali bo‘lib, ayniqsa yallig‘lanishga qarshi, mikrobga qarshi va yaralarni bitkazuvchi ta’sir ko‘rsatadi. Zubturum oson yetishtiriladigan, ekologik barqaror va arzon manba bo‘lib, undan nafaqat an’anaviy tibbiyotda, balki zamonaviy farmatsevtika sanoatida ham keng foydalanish mumkin. Shu bois, kelgusida zubturumning farmakologik imkoniyatlarini chuqurroq o‘rganish va undan dori vositalarini ishlab chiqarishda foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, A.X., & Xabibullayeva, M. (2019). Dorivor o‘simliklar va ularning xalq tabobatidagi o‘rni. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
2. Xolmatova, G.T. (2021). “Zubturum o‘simligining biologik xususiyatlari va farmakologik ahamiyati”, Biologiya va tibbiyot muammolari jurnali, 3(5), 44–49.
3. Rasulov, M.F. (2017). O‘zbekistonda dorivor o‘simliklar florasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Nazarov, U. (2020). “Zubturum o‘simligining xalq tabobatidagi qo‘llanilishi”, O‘simlikshunoslik va dori vositalari jurnali, 2(1), 27–31.
5. World Health Organization. (2003). Medicinal plants in traditional medicine: WHO monographs. Geneva: WHO Press.